ૐ

"સર્વોત્કૃષ્ટ શુદ્ધિ ત્યાં સર્વોત્કૃષ્ટ સિદ્ધિ" ... શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

NÉÉàùKÉ

ગોરક્ષા + સત્યાગ્રહ + ભ્રષ્ટાચાર નિર્મુલન આંદોલન = સંપૂર્ણ અહિંસક ક્રાંતિ

અંક -૧ | ૧ જાન્યુઆરી-૨૦૧૫ | મૂલ્ય-અમૂલ્ય

રાજવાણી-પુરુષાર્થ

આજ પણ પુરૂષાર્થ કરે તો આત્મજ્ઞાન થાય. જેને આત્મજ્ઞાન નથી તેનાથી કલ્યાણ થાય નહીં. આત્મા પુરૂષાર્થ કરે તો શું ન થાય? મોટા મોટા પર્વતોના પર્વતો છેદી નાંખ્યા છે; અને કેવા કેવા વિચાર કરી તેને રેલવેના કામમાં લીધા છે! આ તો બહારનાં કામ છે છતાં જય કર્યો છે. આત્માને વિચારવો એ કાંઇ બહારની વાત નથી. અજ્ઞાન છે તે મટે તો જ્ઞાન થાય. બે ઘડી પુરૂષાર્થ કરે, તો કેવળજ્ઞાન થાય એમ કહ્યું છે. રેલવે આદિ ગમે તેવો પુરૂષાર્થ કરે, તોપણ બે ઘડીમાં તૈયાર થાય નહીં; તો પછી કેવળજ્ઞાન કેટલું સુલભ છે તે વિચારો.

જે વાતો જીવને મંદ કરી નાખે, પ્રમાદ કરી નાખે તેવી વાતો સાંભળવી નહીં. એથી જ જીવ અનાદિથી રખડયો છે. ભવસ્થિતિ, કાળ આદિનાં આલંબન લેવા નહીં. એ બધા બહાનાં છે.

જીવને સંસારી આલંબનો, વિટંબણાઓ મૂકવાં નથી; ને ખોટાં આલંબન લઈને કહે છે કે કર્મનાં દળિયાં છે એટલે મારાથી કાંઈ બની શકતું નથી. આવાં આલંબનો લઇ પુરૂષાર્થ કરતો નથી. જો પુરૂષાર્થ કરે, ને ભવસ્થિતિ કે કાળ નડે ત્યારે તેનો ઉપાય કરીશું; પણ પ્રથમ પુરૂષાર્થ કરવો. સાચા પુરૂષની આજ્ઞા આરાધે તે પરમાર્થરૂપ જ છે. તેમાં લાભ જ થાય. એ તમારે (જીવોએ) કોઈ પ્રકારે ડરવા જેવું નથી; કારણ કે તમારે માથે અમારા જેવા છે; તો હવે તમારા પુરૂષાર્થને આધીન છે. જો તમે પુરૂષાર્થ કરશો તો મોક્ષ થવો દૂર નથી. મોક્ષ પ્રાપ્ત કર્યો તે બધા મહાત્મા પ્રથમ આપણા જેવા મનુષ્ય હતા; અને કેવળજ્ઞાન પામ્યા પછી પણ (સિદ્ધ થયા પહેલાં) દેહ તો તેનો તે જ રહે છે; તો પછી હવે તે દેહમાંથી તે મહાત્માઓએ શું કાઢી નાંખ્યું તે સમજીને કાઢી નાખવાનું કરવાનું છે. તેમાં ડર શાનો? વાદવિવાદ કે મતભેદ શાનો? માત્ર શાંતપણે તે જ ઉપાસવા યોગ્ય છે. શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર.

તંત્રી સ્થાનેથી

૨૦૧૫નું નૂતન વર્ષ વિશ્વમાં સહુને સુખ, સંતોષ, શાંતિમય, આનંદમય નીવડે એ જ પ્રાર્થના.

છેલ્લો અંક મે ૨૦૦૭માં પ્રગટ થયેલ. ફેબ્રુઆરી ૨૦૦૭ના અંકમાં લખેલ કે ''ગોરક્ષા પાત્ર'' બંધ થાય છે એમ કહેવા કરતાં એ થોડો સમય મુલતવી રહે છે એમ કેમ ન ગણીએ ? આ થોડો સમય લાંબો થયો પણ લાંબો ટૂંકો એ તો આપણી ગણાત્રી છે. કુદરતમાં એવું નથી. એ તો એના યોગ્ય સમયે જ થતું હોય છે. આ લાંબા ગાળાની ઝાંખી ટુંકમાં જોઈએ :-

અમારી સાધનાનું મુખ્ય સાધન છે, અંતર અવાજ અને મૌન. સાધના ૧૯૮૪ના એક વરસના મૌનથી શરૂ થઈ. એમાં જે પ્રેરણા મળી એ મુજબ કાર્યની કંઈક શરૂઆત ૧૯૮૭થી શરૂ થઈ. ફરી ૧૯૯૬નું એક વરસનું મૌન થયું. આ મૌનમાં પ્રત્યક્ષ અને મોટે ભાગે પત્રો દ્વારા પૂજ્ય દુલેરાય માટલિયાજીનો સત્સંગ થયો. ડિસે.૯૬ માં માટલિયાજીનું અવસાન થયું. પણ પછીના સમયમાં એમનું મળેલ માર્ગદર્શન બહુમૂલ્ય અને ઉપયોગી રહ્યું. ફરી ૧૯૯૭માં પૂ. મુનિશ્રી સંતબાલજીની સમાધિ સ્થાને મૌન સાધનામાં વિશ્વશાંતિનું એક સ્પષ્ટ ચિત્ર મળ્યું. આ મૌનમાં સ્પષ્ટ અંતર અવાજ હતો પૂર્ણ મૌન અને સ્થિરતાનો પણ કંઈક કર્તાપણાનો ભાવ હતો જેથી ક્યારેક મૌન અને ક્યારેક સેવા એમ બે ઘોડાની સવારી ચાલતી રહી જે ભૂલ હતી, જે ભૂલ ૨૦૧૩ માં સુધરી.

૨૦૦૬માં શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, ઘંટીયા પહાડ, ઈડર, ચંદ્રપ્રભુની ટકેરી નીચેની ગુફામાં ચાર્તુમાસ થયું. નિર્ણય થયો અંતર-બાહ્ય બંને ત્યાગ જરૂરી છે પણ એવા સમર્થ સદગુરુ સંપ્રદાયમાં અમને મળ્યા નહીં. શું કરવું ? તો નિર્ણય થયો કે હવે પછીથી ભિક્ષાથી ચલાવી શકાય એવી જગ્યાએ ચાર્તુમાસ કરવું. એ દરમ્યાન જૈન સાધુના પાતરા અને રજોહરણ પૂ.સવિતાબાઈમ.સ.એ આપેલા. ૨૦૦૭નું ચાર્તુમાસ નર્મદા કિનારે રણાપુર ગામમાં થયું અને વગર દીક્ષાએ દીક્ષા જેવું જીવન શરૂ થયું. ૨૦૦૭ ચાર્તુમાસ પછી પ્રેરણા થઈ નર્મદા પરિક્રમા કરવાની અને ૧૪૫ દિવસમાં લગભગ ૨૮૦૦કિ.મી.ની એ પરિક્રમા નર્મદા મૈયાની કૃપાથી પૂરી થઈ. નિસર્ગમાં કેટલી બધી વ્યવસ્થા છે એનો અનુભવ થયો અને શ્રધ્ધાનો પાયો દઢ થયો. આમ પ્રથમવાર તેર મહિના ઘરથી બહાર રહેવાનું થયું.

આર્થિક જવાબદારીઓ કુંટુંબની સારી રીતે બંને પૂત્રોએ સંભાળી લીધેલ પણ બંનેના લગ્નનો પ્રશ્ન અમારી ગેરહાજરીને લીધે અટવાતો હતો. તેથી પરિક્રમા કરી જૂન ૨૦૦૮માં ઘરે આવ્યા. મોટા પૂત્રના ડિસે.૦૮માં તથા નાના પૂત્રના મે.૨૦૦૯ માં લગ્ન થઈ ગયા અને જુન ૨૦૦૯ થી ઘર છોડ્યું. ૨૦૦૯નું મૌન ચાર્તુમાસ સફાલા ફાર્મમાં થયું અને ત્યાંથી ફરી વગર દીક્ષાએ દીક્ષા જેવું પાદ વિહાર, અકિંચન, ભિક્ષા, લોચ, અસ્નાન વિ. નિયમો પાળતા પરિભ્રમણ શરૂ થયું. ૨૦૧૦નું તથા ૨૦૧૨નું ચાર્તુમાસ વિશ્વ વાત્સલ્ય કાર્યાલય-હઠીસિંગની વાડીમાં અમદાવાદ થયું. ૨૦૧૧નું ચાર્તુમાસ મહાજન ગૌશાળા-ભાવનગરમાં થયું. જાન્યુ.૨૦૧૩ થી ઓક્ટોબર ૨૦૧૪ સુધી નર્મદા કિનારે રણાપુરમાં સ્થિરવાસ પ્રાય: મૌન - એકાંત અસંગતાનો શ્રેષ્ઠ યોગ મળ્યો. આમ પાંચેક વરસ દીક્ષા વગર સન્યાસ જીવનનો પ્રયોગ થયો. આવા શ્રાવક જીવનમાં ભિક્ષા-ગોચરીએ શાસ્ત્રમાન્ય નથી એ ભૂલ સમજાણી અને રણાપુરમાં સ્વયંપાકી થયા.

આ અંકમાં જ સપ્ટેમ્બર-૨૦૦૨ નો તંત્રી લેખ ફરી આપેલ છે. ૧૯૯૭ના મૌનમાં પૂ. સંતબાલજીની સમાધિએ વિશ્વશાંતિનું સ્પષ્ટ ચિત્ર મળેલ તેની જ આ સ્પષ્ટ ઝલક છે.

રામદાસ સ્વામીએ 'દાસબોધ' માં લખેલ છે, ''જરૂર છે જિર્ણઅને જર્જરીત થયેલ આત્મજ્ઞાનનો જિર્ણોધ્ધાર કરવાની.'' આ જિર્ણોધ્ધાર થાય આજે જેનો પ્રાય: દુકાળ છે એ માનવીની સંવેદનાને જાગૃત કરીને. દરેક મનુષ્યમાં કંઈક શુભ હોય જ છે, એ શુભને જાગૃત કરી સત્ય અહિંસાનો પ્રયોગ જ્યાંથી અધૂરો રહ્યો છે ત્યાંથી ફરી શરૂ કરીએ અને શ્રીમદ્ રાજચંદ્રના સત્યધર્મના ઉધ્ધારનું, વિનોબાજીનું ગોરક્ષાનું, સંપૂર્ણ અહિંસક ક્રાંતિનું જય પ્રકાશજીનું, વિશ્વ વાત્સલ્યનું સંતબાલજીનું, મહાત્મા ગાંધીજીનું વિશ્વશાંતિનું સ્વપ્ન સાકાર કરીએ. આ છે આપણું સહુનું 'ગોરક્ષાપાત્ર' નું મુખ્ય ધ્યેય-લક્ષ. એ અર્થે ગોરક્ષા પાત્રના માધ્યમે આપણું ફરી મિલન થાય છે.

લક્ષ છે વિશ્વશાંતિ-એમાં સાધન અને સાધ્ય બંને શુધ્ધ જ જોઈશે એનું પરમ સાધન છે, સ્વચ્છતા-સફાઈ. આ અંકમાં જ ગાંધીજીનો સ્વચ્છતા અંગેનો લેખ મુકેલ છે. એમ આ ''સ્વચ્છતા યજ્ઞ''ની પ્રેરણા એ દૈવી પ્રેરણા છે. આપણી સુષુપ્ત સંવેદનાને જગાડવાનું આજની ઘડીએ આ પરમ સાધન સમજાયું છે. આને ''વ્યસન મુક્તિ યજ્ઞ'' પણ કહી શકાય. ''ગંદકી કરવીએ અમારો જન્મ સિધ્ધ અધિકાર છે'' આ વ્યસન પ્રાય: આમ સમાજનું છે. આ ભૂલ આપણે જાણીએ છીએ અને તે છતાં કરતાં રહીએ છીએ. આપણે જ એ ભૂલ સુધારી શકીએ. આપણે ચંદમિનિટોમાં આ ભૂલ સુધારી શકીએ તેમ છીએ. આપણે એ કર્યા વિના છૂટકો નથી. આપણી એ આજની ઘડીએ મૂખ્ય ફરજ છે.

સમગ્ર વ્યવસ્થાને એક લૂણો લાગ્યો છે. ભ્રષ્ટાચારના ભરડામાં સારુ રાષ્ટ્ર ભીસાંઈ રહ્યું છે. દિશાહિન દોડ છે. જેને મોકો મળે એ સહુ રાષ્ટ્રને લુંટવામાં લાગી પડ્યા છે. દરેકને હક જોઈએ છે. ફરજ બજાવવાની તૈયારી ભાગ્યે જ છે. આ માનસિક ભ્રષ્ટાચારના ભયંકર રોગમાં સારુ રાષ્ટ્ર અને વિશ્વ સપડાય ગયું છે. આ રોગમાંથી મુક્ત થયા વિના ગોરક્ષા અસંભવ છે આવું અમારું દર્શન છે. એટલે પાયામાંથી પ્રશ્નના ઉકેલની દિશામાં પગરણ માંડયા છે. ૧૮૫૭ની ક્રાંતિમાં એક ગોરક્ષા પ્રશ્ન પણ હતો અને આવનારી સંપૂર્ણ અહિંસક ક્રાંતિનો આધાર પણ ગોરક્ષાનો પ્રશ્ન જ બની રહેશે એ નિ:શંક બાબત છે. કાં તો અહિંસક ક્રાંતિ થશે અને કાં લોહિયાળ ક્રાંતિ, વચલો માર્ગ હવે નથી. ગોરક્ષા એ એકાંગી પ્રશ્ન હવે નથી રહ્યો. લોહિયાળ ક્રાંતિની શરૂઆત તો વિશ્વમાં થઈ ચૂકી છે. અને પ્રચંડ વેગથી આગળ વધી રહી છે એને રોકવાનો પરાસ્ત કરવાનો એક માત્ર માર્ગ અહિસંક ક્રાંતિ છે અને અહિસંક ક્રાંતિનો આધાર છે અધ્યાત્મ.

સ્વામી વિવેકાનંદજી કહેતા કે આ દેશમાં જે પણ કાર્ય કે પ્રવૃત્તિ કરવી હોય તો તેના પાયામાં ધર્મ જોઈશે જ અને તો જ એની ચિર સ્થાયી અસર થશે. શ્રીમંત કે ગરીબ, નોકરિયાત કે ધંધાદારી સારો સમાજ એક ભયગ્રસ્ત સ્થિતિમાં જીવી રહ્યો છે. સમયનો પ્રાય: અભાવ છે. એ સ્થિતિમાંથી બહાર નીકળવાનો, આપણી એકતા ચરિતાર્થ કરવાનો ઉપાય સ્વચ્છતા કાર્યક્રમમાં રહેલો છે. એનાથી બાહ્ય સફાઈતો થશે જ. એનાથી અબજો રૂપિયાનો આર્થિક લાભ પણ સમાજને થશે, પણ મુખ્ય લાભ તો આપણી અંતરશુધ્ધિ થશે જેનાથી અનેક પ્રશ્નોના ઉકેલની દિશા ખૂલશે જેની આજનું વિશ્વ રાહ જોઈ રહ્યું છે.

પ્રયોગો આધારિત જીવન રહ્યું છે, રહેશે અને જે અનુભવે સમજાયું છે તે એ છે કે અધ્યાત્મની યાત્રા સરળ છે, સુગમ છે. શરૂઆત મુશ્કેલ લાગે છે પણ છે નહિ, કઠણ છતાં કઠણ નથી. પાત્રતા બધામાં છે જ,

એને પ્રગટ કરવાની છે, એનું પરમ સાધન અંતર અવાજ અંતર પ્રેરણા છે. પાત્રતા આવશે તો પ્રત્યક્ષ સત્પુરુષને મેળવી આપવા એ કુદરતનો કાયદો છે.

વિશેષ તો રૂબરૂમાં મળાય ત્યારે પણ એ તો જ્યારે ઈશ્વરેચ્છા હશે ત્યારે થશે પણ ત્યાં સુધી ગોરક્ષા પાત્રના માધ્યમે મળતા રહીશું. અથવા આપ ૦૭૫૦૬૭૫૦૨૫૧ (મુંબઈ) પર સંપર્ક કરી શકો છો. આપના પ્રતિભાવ જાણવા આતુર છીએ.

તંત્રી સ્થાનેથી

''ગોરક્ષા પાત્ર'' નો પ્રથમ ૧૫ ઓગસ્ટ ૨૦૦૨નો અંક એક મિત્રને આપ્યો તો હાથમાં લઈને વાંચ્યા વગર તુરત કહ્યું, ''બોલો આમાં કેટલા લખાવવાના છે ? સાંભળી હસવું આવ્યું અને વેદના પણ થઈ.''

''ગોરક્ષા પાત્ર'' એટલે ''નાનું એવું ધર્માદા પાત્ર, પૈસા આપી છૂટો એટલે આપણી ફરજ પૂરી.'' આવી માન્યતા લગભગ આમ સમાજમાં છે. ના, પ્રભુના, અમારે તમારા પૈસા નથી જોઈતા. પૈસા વગર કોઈ કાર્ય અટકતું નથી અને પૈસાથી કોઈ કાર્ય થતું નથી. આ એક વાસ્તવિક સત્યને આપણે ભૂલવા જેવું નથી. સંપત્તિ વડે ગોરક્ષા થશે એ ભ્રમણામાંથી આપણે વહેલા છૂટીએ તો સારું. ગોરક્ષા એટલે આજની સમગ્ર પરિસ્થિતિનું પરિવર્તન. આ એક ઈશ્વરીય કાર્ય છે અને ઈશકૃપા વગર અસંભવ છે. ઈશ્વરકૃપા કેમ મળે ? સહયોગ, સંમત્તિ અને સન્મતિથી મળે. ''ગોરક્ષા પાત્ર'' નો મૂળ ઉદ્દેશ છે લોકોને પોતાની ફરજ પ્રત્યે જાગ્રત કરવા અને હક માટે ઈશ્વર પર છોડવું. એક વડિલે પ્રશ્ન કર્યો આમાં ''ગોરક્ષા'' ક્યાં આવી ? ગાય તો આમાં ક્યાંય આવતી જ નથી. અરે પ્રભુ, આના પાયામાં અને કળશ ઉપર, આદિ, મધ્યે અને અંત સર્વમાં ગાય, ગાય અને ગાય જ છે, એ સિવાય બીજું કશું જ નથી.

''ગોરક્ષા'' થશે આપણી એકતાથી, આપણે એક થશું ''કચરા'' ના માધ્યમે. ''કચરો'' જાતિ, પાતિ, ધર્મના ભેદ વગેરે આપણા સહુની સમસ્યા છે અને ''કચરો'' જ આપણાને એક કરશે.

ઈઝરાયેલ જેવું નાનું ચારે તરફથી દુશ્મનોથી ઘેરાયેલ રાષ્ટ્ર આજ ઉન્નત મસ્તકે ગૌરવમયી રીતે પોતાનું અસ્તિત્વ જાળવી રહ્યું છે, નપાલિયા મૂલકમાં પણ એમણે નંદનવન સર્જ્યુ છે. આ સર્વ શ્રેયનું કારણ છે માત્ર સંગઠન, એકતા અને પ્રબળ આત્મવિશ્વાસ સાથે રાષ્ટ્ર પ્રેમ.

આપણે ક્યાં છીએ ? ભ્રષ્ટાચારે સમગ્ર રાષ્ટ્રને ભરડામાં લીધું છે, કોઈ ક્ષેત્ર એમાંથી બાકાત નથી રહ્યું, બહારના દુશ્મનો તો દેખાય છે, તેનો સામનો કરવો સહેલો છે, પણ આપણે તો ''લૂંટો ભાઈ લૂંટો'' જેવી એક ભયંકર પરિસ્થિતિમાંથી પસાર થઈ રહ્યા છીએ. રાષ્ટ્ર પ્રેમ અને દેશ પ્રેમ એ તો ઈતિહાસની વાતો બની ગઈ છે. સત્ય, અહિંસા, પ્રેમ, કરુણા જેના જીવન મંત્રો અને સૂત્રો છે એવું આ ભવ્ય ભારત આજે પોતાના જ ભારથી પીડાઈ રહ્યું છે. આ સમગ્ર પરિસ્થિતિમાંથી બચવું હોય તો ઉપાય એક જ છે. આપણે એક બનીએ ''DeeJeepe oes nce SkeÀ nw'' નો નારો પ્રત્યેક જન જનનો મંત્ર બની જાય એ જરૂરી છે. ભૂલી જાવ હવે કે કોઈ રાજકારણી, પક્ષ કે વ્યક્તિ આપણાને બચાવી શકશે. આપણી એકતા જ માત્ર ઉપાય છે. અને આ એકતા થશે આપણી સ્વચ્છતાની ફરજ બજાવીને અસહકાર નહીં, સહકાર યુગની શરૂઆત કરીને.

ગાંધીને સાંભળ્યા વિના છૂટકો નથી એ જ આપણો રાહબર બની શકે તેમ છે આજે ૫૪ વરસની આઝાદી પછી આપણું શિક્ષણ આપણાને સ્વચ્છતાની એક નાની એવી આદત પ્રત્યે પણ જાગૃત નથી કરી શક્યું. આના જેવી બીજી મોટી કરૂણતા કંઈ હોઈ શકે ? આજના શિક્ષણે આપણને શ્રમ વિહોણા, કર્તવ્ય વિહોણા, ભયભીત અને માયકાંગલા બનાવ્યા છે. ‘‘mee efJeÐee ³ee efJecegkeÀl³es’’ તો માત્ર શાસ્ત્રોની વાતો જ રહી છે શું ? આજે મેકોલેનો વાંક કાઢવા કરતાં આપણે આપણા જ દોષ જોઈએ એ જરૂરી છે. આપણે જ આપણા પગ પર કૂહાડો મારી રહ્યા છીએ જે રાષ્ટ્રનું શિક્ષણ જ બજારું ચીજ બની જાય એ રાષ્ટ્રનો બચવાનો કોઈ ઉપાય નથી. ક્યાં ક્યાં ક્ષેત્રની વાતો કરશું ? સમગ્ર રાષ્ટ્ર એક બજાર બની જવા તરફ ગતિ કરી રહ્યું છે. જાગીએ અને આજ માત્ર ઉદ્દેશ છે ‘‘ગોરક્ષા પાત્ર’’ નો સહુને જગાડવાનો અને આ થાય છે સાચી સેવાની શરૂઆત.

અમે તો એક ઈશ્વરીય સંદેશ આપણને પહોંચાડવાનો નમ્ર પ્રયાસ કરીએ છીએ. ‘‘ગોરક્ષા’’ એ ઈશ્વરીય પ્રશ્ન છે. ઈશ્વર કહે છે, ‘‘એ મારું કામ છે, હું કરીશ.’’ માત્ર શરત એટલી કે તમે એક થાવ. અને આ તમારા હાથની વાત છે. તમારા હાથની વાત છે સ્વચ્છતા યજ્ઞને સફળ કરી અંતર સફાઈ કરવી એ પ્રથમ પૂરી કરો, પછી આવો મારી પાસે તમારા બધા પ્રશ્નોને હલ કરવાની ‘‘હું’’ બાંયધરી આપું છું. આ સ્પષ્ટ સંદેશ છે ઈશ્વરનો.

‘‘સંભવામિ યુગે યુગે’’ નો વાયદો છે પ્રભુનો. શું આપણે ઈચ્છીએ છીએ ખરેખર કે પ્રભુ આવે ? પ્રભુ કહે છે. ‘‘હું’’ તો તમારા દ્વારે ઊભા છું. પ્રભુ, દરવાજા તો ખોલો ? - (ગોરક્ષા પાત્ર બીજો જ સપ્ટે.૨૦૦૨ નો તંત્રી લેખ)

<u>સ્વચ્છતા વિષે ગાંધીજી શું કહે છે ? (ગાંધીવાણી)</u>

‘‘હિંદ જે પુણ્યભૂમિ છે તેને ધર્મનો ખોટો અર્થ કરીને અથવા તો ધર્મને તદ્દન છોડીને અરણ્યભૂમિ આપણે બનાવી દીધી છે. એટલે મરકી જતી નથી. માણસો નાસભાગ કરતા શીખ્યા છે પણ પોતાના મનની એકપણ વૃત્તિને ફેરવતા નથી. અધર્મ તો આચર્યા જ કરે છે અને આસપાસની ચોખ્ખાઈ રાખવા વગેરે નિયમો પણ શીખતા નથી. હરિઈચ્છાનો ઉદ્ગાર આપણી ભૂલ કબૂલીને જ કાઢી શકાય. બીજી રીતે કાઢવા તે મને લાગે છે કે અજ્ઞાન છે. જે લોકોને લખતા-વાંચતા અને ગણિત ગણતા નથી આવડતું તેઓ પણ સ્વચ્છતાના સિદ્ધાંતો સમજી શકે છે અને તેમને માટે સુધારણાની જે કોઈ યોગ્ય યોજના કરવામાં આવે તેમાં સહકાર આપવાને તેઓ સમર્થ હોય છે. આ દિશામાં તાકિદે સક્રિય કાર્ય કરવાની ભારે જરૂર છે. આ કાર્ય (સ્વચ્છતા-સફાઈનું) ધીરજપૂર્વક પ્રયાસ કરવાથી અને દૈવી પ્રેરણાથી જ સિદ્ધ થઈ શકે તેમ છે. અને આ બે સનાતન શસ્ત્રો આપણા હાથમાં આવે પછી પણ આ કામ સમાજ સેવી સંસ્થાઓ જ કરી શકે તેમ છે. આપણે જો એવી આશા રાખતા હોઈશું કે આ સંઘના કાર્યો જેવા સ્વેચ્છાપૂર્વકના કાર્યોની મદદ વિના જ આપણી મ્યુનિસિપાલીટીઓ મોટા મોટા શહેરોમાં સ્વચ્છતાની દૃષ્ટિએ સુધારા કરવાનો પ્રશ્ન ઉકેલી શકશે તો તેમાં લગભગ નિષ્ફળતા જ મળવાની, એનો અર્થ એ નથી કે મ્યુ.ઓને તેઓની જવાબદારીમાંથી મુક્ત કરવા માગું છું. મ્યુ. માટે એ પછી પણ ઘણું કરવાનું રહે છે. સમાજ, સેવા સંઘે હાથ ધરવા જેવી આ સમસ્યા છે. કોઈ મ્યુ. એ કે સરકારે ઉકેલવાનો આ પ્રશ્ન ન હોવો જોઈએ. આપણી જાતને આ કાર્યને લાયક બનાવવા માટે આપણે અત્યારની શિક્ષણ પદ્ધતિમાં ધરમૂળથી ફેરફારો કરવા જોઈએ. આ એક ભગીરથ કાર્ય છે, પરંતુ એ પાર પાડવાનો લાભ ઘણો મોટો છે.

સમાજ સેવાના એવા કેટલાક ક્ષેત્રો છે કે જેમાં કીર્તિ નહીં મળી શકતી હોય છતાં ચિરકાળ ટકે એવા ફળો ઉપજે છે. મરકી, કોલેરા, મેલેરિયા ને હાંકી મૂકવી એ અતિ સહેલું છે. આપણે જ તે રીતો ઉપયોગમાં નથી લેતાં. આપણે માની લીધું છે કે જનસમૂહ તેનો અંગીકાર નહીં કરે આના કરતાં જનસમૂહની વધારે મોટી બદનક્ષી થઈ શકે નહીં. આપણે જ જો તેઓને જીતવાને વાસ્તે નમશું તો તેઓ સહેલાઈથી જીતી શકાશે.

ખરી વાત તો એ છે કે તે કામ સરકાર કરે એમ આપણે આશા રાખીએ છીએ. મારા મત પ્રમાણે સરકાર આ વિષયમાં પહેલ કરી શકે નહીં. જો આપણે આરંભીએ તો સરકાર આપણી પાછળ આવી શકે અને આપણને મદદ કરી શકે. કલકત્તાની વસ્તી અને મુંબઈની ચાલો સુધારવા વાસ્તે સેંકડો સમાજ સેવકોની એક નિષ્ઠાપૂર્વક સહાયતાની અતિશય જરૂર છે.''......! ''ગાંધીજીનો અક્ષરદેહ'' માંથી સાભાર.

પશ્ચિમમાંથી શીખવા જેવું

૧૯૨૦ ની સાલમાં મેરઠના મિ. એસ. ડબલ્યુ. કલીમેન્સ નામના એક અંગ્રેજ સજ્જને બાપૂની મુલાકાત લીધી હતી. તેમણે બાપુને પૂછયું : મિ. ગાંધી, પૂર્વનો અને ખાસ કરીને ભારતનો સર્વાંગીણ વિકાસ કરવાને માટે પશ્ચિમનાં રાષ્ટ્રો શી મદદ આપી શકે એમ છે ?

બાપુએ ઉત્તર આપ્યો : ''ભારત આ સમયે શીખેલું ભૂલવાની સ્થિતિમાંથી પસાર થઈ રહ્યું છે. એણે ઘણીય વાતો એવી શીખી છે જે વ્યર્થ અને ગેરલાભ કરનારી છે.''

'પશ્ચિમનું અને ખાસ કરીને તમારા દેશનું અવલોકન કરતાં મેં બે વાત શીખી છે : પહેલી સફાઈ અને બીજી વાત ઉત્સાહ'.

'મારો પાકો વિશ્વાસ થઈ ગયો છે કે, જ્યાં સુધી મારા દેશવાસીઓ સફાઈ નહીં શીખશે, ત્યાં સુધી તેઓની પ્રગતિ થવાની નથી'.

'તમારા દેશવાસીઓમાં ભારે ઉત્સાહ ઘણું કરીને સાંસરિક વસ્તુઓ માટે રહ્યો છે. જો ભારતવાસી સાચી દિશામાં એટલો જ ઉત્સાહ રાખી શકે, તો તેઓને મોટા લાભ થાય એમ છે'.

તે જ પ્રજા ચડી શકી જેણે ફરજનું સેવન કર્યું

હકો મેળવવાનો સહેલો રસ્તો આ દૂનિયામાં કોઈ જગ્યા એ નથી. જો લોકો એકવાર પોતાના ચરિત્ર અને શક્તિ વડે યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરશે પછી વિશેષાધિકારો તો તેમને આપોઆપ જ મળી જશે. હકીકતમાં લોકોને સવલતો માંગવી જ નહીં પડે અને જે કંઈ આપવામાં આવશે તે સવલતો નહી હોય કેમકે એ તો તેમનો વિકાસ થતા સ્વાભાવિક રીતે જ મળી ગઈ હશે. અંદરથી સુધારો કર્યા વિના રાજકીય સવલતો માટે આંદોલન કરવાથી દેશને કશો લાભ નહી થાય. પ્રજા જે હુકમ ને જ્ઞાનપૂર્વક અન્યાયી અથવા જુલ્મી માને તે હુકમની સામે થવાનો તેને જન્મથી જ હક છે. અને એ પ્રજાની ફરજ છે. ત્રીસ કરોડ હિદુંસ્તાનના લોકો પોતાનું કર્તવ્ય ન સમજે તો હું સત્તાનો દોષ કાઢી ન શકું. એની સત્તાનો દોષ કાઢવો એ મારી દુર્બળતાની નિશાની છે, એમ જાણી પાછો શાંત થાઉ છું. ને પ્રજા સમક્ષ જ મારું કામ રહ્યું છે એ વિચારી

કર્મ પરાયણ બનું છું. કોઈ પ્રજા ચડી નથી શકી જેણે હકનું સેવન કરેલું છે. કેવળ તે જ પ્રજા ચડી શકી જેણે ફરજનું ધાર્મિક સેવન કર્યું. ફરજ પાલનમાંથી તેમને હક મળી રહ્યા. ફરજ અદા કરતાં કરતાં ઈશ્વરની પ્રાર્થના કરવી કે ઈષ્ટ અધિકાર પણ મળે જ. જે પ્રજાનો યુવક વર્ગ, મર્યાદા, વિવેક, નમ્રતા, સહિષ્ણુતા છોડે છે તે પ્રજાનો નાશ થાય છે. પ્રજાની જીવનદોરી તો યુવકવર્ગને જ હાથ હોય છે. હા, સાચી તૈયારી આપણા દિલમાં ઘર કરી બેઠેલી નબળાઈઓને સ્વાર્થવૃત્તિને અને કુસંપને ખંખેરી નાખવામાં રહેલી છે. પોતાની ફરજ બજાવતી વખતે બંને બાજુએથી, માણસનો સખત વિરોધ કરવામાં આવે ત્યારે જાણવું કે, આ અસ્થિર દૂનિયામાં, એ વસ્તુ, તે લગભગ સાચો છે, એની ચોક્કસ નિશાની છે. - ''ગાંધીજીનો અક્ષર દેહ'' માંથી સાભાર

''સ્વતંત્રતા'' એ એક એવો સિક્કો છે જેની એક બાજુ ''આઝાદી'' લખ્યું છે અને બીજી બાજુ ''જવાબદારી'' લખેલું છે. એ બે વાતો અભિન્ન છે પરંતુ આપણે કે આપણા નેતાઓ તેમની જવાબદારી નિભાવીએ છીએ ખરા? જ્યાં હકદાર બધા, પણ ઉમેદવાર કોઈ નહી તે થયું રામરાજ્ય અને જ્યા હકદાર એટલા જ ઉમેદવાર એ થયું ''હરામરાજ્ય''. દાદા ધર્માધિકારી

<u>નસીબની વાતો કરનારને જીવનમાં કંઈ મળતું નથી</u>

જૂના કાળમાં વહાણવટાનો ધંધો કરતા એક શ્રેષ્ઠીને તેના દીકરાએ કહ્યું. ''બાપુ'' મને નૌકા ચલાવતાં આવડી ગયું. મેં તે શીખી લીધું. હવે શું કરું?

''તું તારી જાતનો પરીક્ષક બન કે તને નૌકા ચલાવવા આવડયું છે કે નહીં. તારી નૌકા લઈને સાગરમાં તું ઝુકાવી દે. તું જ તારો નાવિક અને તું તારો નાખુદા. સમુદ્રના તોફાની મોજાં વચ્ચે તું હેમખેમ નૌકા ચલાવી શકે તો સમજી લેજે કે તને નૌકા ચલાવતા આવડી ગયુ''.

જીવનમાં યશસ્વી બનવું હશે તો કોઈનો હાથ પકડીને યશસ્વી નહી બનાય. આપણે જ આપણા નાવિક બનવાનું છે. આપણા બે હાથ એ આપણાં હલેસાં અને આપણું મન આપણાને રાહ દેખાડતું આપણું હોકાયંત્ર! આપણે નક્કી કરવાનું છે કે આપણે કઈ દિશામાં જવાનું છે! દિશા નક્કી થવી જરૂરી છે. તે નક્કી હશે તો સાગરના પાણી સહાયરૂપ બનવાના જ છે. પણ ઘણીવાર આપણે ભૂલી જઈએ છીએ કે સફળતાના સાધનો તો આપણી અંદર જ છે. બહારના ઉપકરણો તો કેવળ ટેકારૂપ છે. પરંતુ, ઘણાં માણસોને રડવાની જ ટેવ છે. જરા કઈ થાય-કે યશ ન મળે એટલે ફટ દઈને કહેશે. શું કરીએ, અમે ઘણી મહેનત કરી પણ અમારા નસીબમાં જશ નથી. અમારી યશરેખા જ પાતળી છે.

હકીકતમાં માણસની જશરેખા પાતળી નથી. તેનો પુરુષાર્થ જ પાતળો છે. નસીબ અને ભાગ્યની વાતો કરનારા જીવનમાં કશું જ પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી. નસીબ અને ભાગ્યની વાતો કરનારા તેમના પુરુષાર્થને પાંગળો બનાવે છે. જરૂર છે આપણા મક્કમ નિર્ધારની અંદર પ્રચંડશક્તિ ભરી પડી છે તેને નિર્ધારથી બહાર કાઢી કાર્યાન્વિત કરવાની.

ફાનસમાંથી આવતા પ્રકાશનું કારણ - તેના અંદરનું કેરોસીન છે પણ તે દેખાતું નથી. ટાવરમાં પડતા ટન ટન ટકોરાની પાછળ અને ડાયલની પાછળ જે યંત્ર છે તે કાંટાને પણ ચલાવે છે પણ તે દેખાતું નથી.

તે જ રીતે પરમાત્માએ આપણામાં અદભૂત શક્તિ મૂકી છે. હકીકતમાં તો તે પોતે જ શક્તિરૂપે અંદર બેઠો છે. પણ આપણે તે શક્તિનો પૂરેપૂરો ઉપયોગ કરતા નથી. આપણા પ્રયાસો અધકચરા ''હાફ હાર્ટેડ'' હોય છે.
ક્રિકેટની રમતમાં આવો હાફહાર્ટેડ ફટકો બેટ્સમેનને આઉટ કરી નાખે છે. વિશ્વમાં જેટલા મોટા મોટા વૈજ્ઞાનિકો યા તો મહાપુરુષો થયા છે તે લમણે હાથ દઈ નસીબને રડતા નથી બેઠા. અપયશમાં પણ તેમણે તેમનો પુરુષાર્થ કદી છોડ્યો નથી. તેમના જુદાં જુદાં કાર્યક્ષેત્રો હતા, તેમની કાર્યશૈલી પણ જુદી જુદી હતી પણ તેઓ પોતપોતાની રીતે કામ કરી યશસ્વી થયા છે. પરંતુ તેમનામાં સર્વ સામાન્ય એવી એક વાત હતી અને તે એ કે કોઈપણ ભોગે યશસ્વી બનવાની!

મોતી લેવા દરિયામાં ખાબકી પડનારને મરજીવા કહેવામાં આવે છે. તે રીતે આપણને આપણું લક્ષ્ય પ્રાપ્ત કરવા આપણા કાર્યમાં ખાબડી પડતા આવડે છે..?

આપણે તો ભવાઈના રંગલાની જેમ રંગભૂમિ પર ઠેકડો મારતા દાખલ થવાનું છે અને પછી તો ભૂંગળના અવાજની સાથે ઠેકડા મારતા જઈશું તો તાલ એની મેળે આવશે, પણ પહેલા ઠેકડો તો મારીએ.

પરંતુ લમણે હાથ દઈ ટૂંટિયુંવાળી એકાદ ખૂણામાં બેસી રહીએ તોકદી પણ વિજયી ના બનીએ. આ જીવનની રંગભુમિ ઉપર આપણે આપણું પાત્ર ભજવવાનું છે. લોકોની વાહવાહ! પણ મેળવવાની છે. આપણે વિજેતાને જોવાનો નથી. વિજેતા બનવાનું છે. લોકો માટે આપણે તાળીઓ નથી પાડવાની. આપણા માટે લોકો તાળીઓ પાડે એવું જીવન જીવવાનું છે! સંત કબીરની વાણીમાં કહેવાનું હોય તો ''ઐસી કરણી કર ચલો કે તુમ હસે જગ રોય''... અને તે ત્યારે જ શક્ય બનશે કે જ્યારે આપણે આપણા ક્ષેત્રમાં ખાબકી પડીએ ત્યારે... આનંદ

કૃત્યનો બચાવ નહીં, તેને સુધારો

માનવી અપૂર્ણ છે. તેની કામગીરીમાં પૂર્ણતા ન પણ હોય, પરંતુ જ્યારે તમે તમારી ફરજમાં ઊણા ઊતરો ત્યારે તેનો બચાવ કરવાને બદલે તમારી કામગીરી સુધારો. ભૂલનો સ્વીકાર કરી લેવામાં બહુ મજા આવે છે. તેનાથી તમે હળવાફૂલ થઈ જાઓ છો. ભૂલનો બચાવ કરવા જતાં વાદવિવાદ થાય છે. તમને ખોટું બોલ્યાનો કે ખોટું કર્યાનો બોજ રહે છે. એટલે જો ઊણપને સ્વીકારી લો તો બધું કામ સરળ થાય છે. તમારા ઉપર કોઈ બોજ ન હોઈને તમે વધુ સ્ફૂર્તિથી કામગીરી કરીને નવા કામને ઉજાળી શકો છો. જો લૂલો બચાવ કરવા જશો તો પછીનાં નવાં કામ બગડશે. એકને સુધારી લો તો અનેક સુધરી જશે.- કાંતિ ભટ્ટ

ઊઘડતાં દ્વાર અંતરનાં

શાંતિના પરમ ભાવ સાથે જીવનમાંથી પસાર થાઓ, અને તમારા થકી કેટલું બધું કાર્ય પાર પડે છે એ જોઈને તમે આશ્ચર્યચકિત થઈ જશો. મનની ક્ષુબ્ધ અવસ્થામાં તમે કરી શકો તેના કરતાં શાંતિ અને આત્મવિશ્વાસમાં તમે પણ વધારે કરી શકશો. તમે જે કરી રહ્યા હો તેના પર તમારું ધ્યાન કેન્દ્રિત ન થઈ શકતું હોય તો એનો અર્થ એ કે તમે એ અડધાપડધા ભાવથી કરો છો એટલે કે તમારી સર્વશ્રેષ્ઠ શક્તિ મુજબ કરતા નથી. તમે જે કાંઈ કરો તે દરેક બાબત પ્રત્યે તમારું વલણ સુયોગ્ય હોય તે કેટલું બધું મહત્ત્વનું છે તે જુઓ. એને લીધે તમે જીવન પૂર્ણપણે માણી શકશો. હું ઈચ્છું છું કે જીવનને તમે ભરપૂરપણે માણો અને જીવનમાં જે અત્યુત્તમ છે તે મેળવો. તમને જણાશે કે તમે ક્યાં જઈ રહ્યા છો અને શું કરી રહ્યા છો એની તમને ખબર પડે પછી તમે અનિશ્ચયમાં સમય વેડફતા નથી; પણ સીધા આગળ

વધો છો અને એ કરો છો. સમય કાઢીને સીધું મારી પાસેથી જાણી લો કે તમારી પાસેથી શી અપેક્ષા રાખવામાં આવી છે. માત્ર શાંતિ અને નીરવતામાં જઈને જ તમે એ કરી શકશો; એટલે એને માટે સમય કાઢો. આ બહુ જ મહત્ત્વની કૂંચી છે.- ઈશા કુંદનિકા.

યુવા વર્ગ આ અંધકારમાંથી બહાર કાઢશે

સમસ્યાઓ વિકટ છે, અંધકાર ઘેરો છે એ માની લીધું, પણ આ જાણવા માત્રથી તો કામ નહીં ચાલે!

યુગ-યુગમાં આવા જ અંધકારમાંથી લોકો ઉગરતા આવ્યા છે. મને વિશ્વાસ છે કે ભારતનો યુવાવર્ગ દેશને આ અંધકારમાંથી બહાર કાઢશે.

નાની-નાની વાતોમાં અટવાઈ જવાનું આ ટાણું નથી. મામૂલી તુચ્છ વાતોમાં લડી ઝગડીને શક્તિ ખોવાની વેળા નથી. ક્યાંયથીયે કંઈ માર્ગદર્શન મળવાનું નથી એ સત્ય સમજી લો. એટલે

૧) તનથી સ્વસ્થ બનો; મનથી સંતુલિત રહો. અસ્વસ્થ તન અને અસંતુલિત મન વિજ્ઞાનનો ઉપયોગ કેવી રીતે કરી શકશે?
૨) પોતાના ગામ કે નગરમાં કોઈ સર્જનાત્મક રચનાત્મક કામ હાથમાં લો. પુરુષાર્થના હેતુથી બનેલા સંગઠનો જ ટકી શકે છે.
૩) પોતાના ગામ કે નગરમાં થનારા સામાજિક અન્યાયોના પ્રતિકાર માટે અન્યાયનિવારક સજગ સમિતિઓ બનાવો.
૪) યુવક-યુવતીઓ મળીને નગરમાં નિર્ભયતાનું વાતાવરણ સર્જો.
૫) પ્રભાતફેરી, વ્યાયામવર્ગ, સ્વાધ્યાય તેમ જ સત્સંગ ગોઠડીનું આયોજન કરો.
૬) સંપૂર્ણ ક્રાંતિના સમગ્ર દર્શનની રચના કરો.
૭) શાંતિમય લોકતાંત્રિક પરિવર્તનની પ્રક્રિયાનો અવિષ્કાર કરો.

અધ્યાત્મ જીવનની સમગ્રતાને આલિંગન આપનારી દ્રષ્ટિ છે. જીવનમાં અધ્યાત્મની બહાર કંઈ જ નથી. સંપૂર્ણ જીવનનો સ્વીકાર અને નવી જીવનશૈલી લાવે છે, અધ્યાત્મ - અધ્યાત્મ છે સંપૂર્ણ ક્રાંતિ તે છે પાયાનું પરિવર્તન તે છે આતંરિક સંભાવનાઓનું ખીલી ઉઠવું............. વિમલાતાઈ ઠક્કર

NÉÉàùKÉ
É ~ÉÉmÉ
iee^{3}e vewue

PRINTED BOOKS ONLY

ગોરક્ષા પાત્ર વતી માલિક, મુદ્રક અને પ્રકાશક
રમેશ એસ. દોશી,
બી/૬૦૨, નંદનવન કો.ઓ.હા.સો.લિ.
નરસિંગ લેન, મલાડ (પશ્ચિમ),
મુંબઈ-૪૦૦ ૦૬૪.
મો.નં.: ૭૫૦૬૭૫૦૨૫૧
સંપાદક : રમેશ એસ. દોશી,
બી/૬૦૨, નંદનવન કો.ઓ.હા.સો.લિ.
નરસિંગ લેન, મલાડ (પશ્ચિમ),
મુંબઈ-૪૦૦ ૦૬૪.
મુદ્રણ સ્થળ : ગોગરી ઓફસેટ, વાગરી પાડા, એ.કે. રોડ, અંધેરી (ઈ), મુંબઈ - ૪૦૦ ૦૬૯.
પ્રેરક : સત્પુરૂષોની પ્રેરણા અને આશીષ.

પ્રતિ,
____
____
____
____

કૂવો અને હવાડો

'કૂવામાં હોય તેટલું હવાડામાં આવે' એ કહેવત જાણીતી છે. 'તેટલું'ની સાથે 'તેવું' પણ ઉમેરી શકાય. એટલે કે 'કૂવામાં હોય તેટલું ને તેવું હવાડામાં આવે.' કૂવા કરતાં હવાડામાં ઓછું આવે એમ બને, અને બને છે જ. તેના કરતાં વધારે ન આવી શકે એ દેખીતું. વળી કૂવાનું પાણી ચોખ્ખું હોય, પણ હવાડામાં બગડે એમ બને; પણ કૂવાનું દૂષિત હોય અને હવાડામાં ચોખ્ખું આવે એમ બને નહીં. માટે કૂવા ઉપરાંત હવાડાની ચોખ્ખાઈ પર ધ્યાન આપવાની જરૂર રહે ખરી, પણ કૂવો ખરાબ હોય અને હવાડો ચોખ્ખો રહે એમ બને નહીં.

હવાડો એ શાસકવર્ગ છે. કૂવો એ સમસ્ત પ્રજા છે. ગમે તેવા કાયદાઓ અને બંધારણો ઘડો, સમસ્ત પ્રજાના ચારિત્ર કરતાં શાસકવર્ગનું ચારિત્ર ઘણું ઊંચું હોય એમ બનવાનું નહીં; અને પ્રજા પોતાના ચારિત્રથી જેટલાં સુખસ્વાતંત્ર્યને લાયક હોય તેથી વધુ સુખસ્વાતંત્ર્ય ભોગવી શકશે નહીં. જે રાજ્યપ્રણાલિકામાં શાસકવર્ગ કેવળ દંડશક્તિ જ મેળવતો નથી, પણ સાથે ધન અને પ્રતિષ્ઠા પણ પ્રાપ્ત કરે છે, તેમાં શાસકવર્ગનું ચારિત્ર પ્રજાના એકંદર ચારિત્ર કરતાં વધારે હીન બને એવી બધી અનુકૂળતાઓ હોય છે, ચારિત્ર ઉન્નત થવાની અનુકૂળતાઓ હોતી નથી. અને છેવટે શાસકવર્ગ પેદા થાય છે શાસિતોમાંથી જ. એટલે શાસિત પ્રજાના હીનતર ભાગના હાથમાં શાસન રહે એવું ધીમે ધીમે પરિણામ આવે છે. સર્વે પ્રકારની રાજ્યપ્રણાલિકાઓ થોડા વખતમાં સડવા માંડે છે તેનું આ જ કારણ છે.

કૂવા કરતાં હવાડો નાનો હોય એ ખરું, પણ શાસકવર્ગનો હવાડો એટલો નાનો નથી હોતો કે થોડો ઉપરનો ભાગ ચોખ્ખો હોય અને નીચેના ભાગમાં સખત કાયદાની શોધક દવા (ડિસઈન્ફક્ટન્ટ) નાખીએ તો બધું બરાબર ચાલે. કારણ પ્રજાનાં પ્રત્યક્ષ સુખસ્વાતંત્ર્ય શાસકોના ઉપલા માણસોના હાથમાં નથી હોતાં, પણ નીચેના શાસકોના હાથમાં હોય છે, અને શોધક દવાઓ ગમે તેટલી તીવ્ર હોય, તે ખરાબીનો બહુ થોડો અંશ જ દૂર કરી શકે છે.

આથી, પ્રજાના હિતચિંતકો અને સુજ્ઞોએ તેમ જ પ્રજાએ પણ સમજવું જોઈએ કે સુખસ્વાતંત્ર્યની પ્રાપ્તિ કેવળ રાજકીય બંધારણ અને કાયદાઓની સંભાળપૂર્વક રચના કે ઉદ્યોગો વગેરેની યોજનાઓ દ્વારા સિદ્ધ નથી થવાની. કેવળ શાસકવર્ગમાં થોડા સારા માણસો હોવાથીયે નથી થવાની, પણ સમસ્ત પ્રજાની ચારિત્રવૃદ્ધિ તથા શાસકવર્ગના ઘણા મોટા ભાગની ચારિત્રવૃદ્ધિ દ્વારા જ થશે. સારા કાયદાઓ અને યોજનાઓ મદદ કરી શકે, પણ તે કેવળ સાધન રૂપે; મૂળ કારણ બની શકે નહીં. જો પ્રજાને દુ:ખી કરવા માટે તે જ પ્રજાના માણસોની જરૂર પડે એમ હોય તો દુષ્ટમાં દુષ્ટ વિજેતા બળવાન ચારિત્રવાળી પ્રજાને લાંબો વખત સુધી રંજાડી શકે નહીં. અને સુખી કરવા માટેયે તે જ પ્રજાના માણસોની જરૂર રહેતી હોય (અને તે તો હંમેશાં રહે જ) તો ધર્માત્મા રાજા અને પ્રધાનમંડળ પણ ચારિત્રશૂન્ય પ્રજાને લાંબો વખત સુધી સુખી રાખી શકશે નહીં.

પણ આપણે તપાસીશું તો જણાશે કે આપણે આથી ઊલટી શ્રદ્ધા પર કામ કરીએ છીએ. આપણે માનીએ છીએ કે સામાન્ય વર્ગ બહુ ભારે ચારિત્રવાન ન હોય, પણ સારા પગારો વગેરે આપી શાસકવર્ગ માટે તેમાંથી આપણે સારા ચારિત્રવાન માણસો મેળવી શકીએ ખરા, અને તેમની મારફતે જનહિતની યોજનાઓ તથા કાયદાઓ ઘડી પ્રજાને સુખી કરી શકીએ. આ મેલા પાણીમાં થોડું ચોખ્ખું પાણી મેળવી

બધું પાણી સારું કરી શકાય એના જેવી શ્રદ્ધા છે. આમ બની તો શકતું નથી. પણ સર્વત્ર પ્રચલિત આ શ્રદ્ધાનું પરિણામ એ આવે છે કે શાસિત વર્ગ પોતાની બધી સુખસગવડો માટે રાજ્ય તરફ જ જુએ છે, ખામીઓ માટે તેનો જ વાંક કાઢે છે અને જુદા જુદા પક્ષોની ચળવળોના તથા તોફાન કરાવનારાઓના શિકાર બને છે. જાણે ચૂંટણીઓ અને સરઘસો, પરિષદો, સમિતિઓ, ભાષણો, હડતાળો અને રમખાણો જ પ્રજાકીય શાસનનાં અંગો હોય. આટલું છતાં પ્રજાઓમાં વ્યવસ્થિત જીવન ચાલે છે તેનું કારણ રાજ્યના કાયદા કે વ્યવસ્થાશક્તિ નથી, પણ આ બધી ધાંધલો છતાં પ્રજાના મધ્યમ વર્ગોમાં રહેલી નૈસર્ગિક વ્યવસ્થાપ્રિયતા અને શાંતિપ્રિયતા છે.- સમૂળી ક્રાંતિ, લેખક: કિશોરલાલ મશરૂવાળા. (નવજીવનનો અક્ષરદેહમાંથી સાભાર)

'મારું પુતળું !'

મુંબઈમાં મારું પૂતળું કોઈ જાહેર જગ્યામાં દશ લાખ રૂપિયાને ખરચે મૂકવાની વાત ચાલી રહી છે. તે બાબત મારી ઉપર ઠીક તીખા કાગળ આવ્યા છે. કેટલાક વિનયવાળા છે ; કેટલાક એવા રોષભર્યા છે કે કેમ જાણે હું જ મારું પૂતળું બનાવરાવી ખડું કરવાનો ગુનો કરતો ન હોઉં ! કાગનો વાઘ તો થયા જ કરવાનો. મૂળમાં કેટલું તથ્ય છે એ વિચારવાનું કામ શાણાનું છે. મૂળ સાચું લાગે છે. મારે કહેવું જોઈએ કે મને તો મારો ફોટોગ્રાફ લેવાય એ પણ પસંદ નથી. ફોટો કોઈ ખેંચે છે તો તે ગમતું નથી, પણ કોઈ કોઈ ખેંચી લે છે. બાવલાં પણ બન્યાં છે. છતાં મારા વિચાર ઉપર પ્રમાણે હોઈ મારું પૂતળું પૈસા ખરચીને ખડું કરવાની વાત મને ગમે તેવી નથી. અને આ કાળે જ્યારે લોકોને ખાવાના સાંસા છે, પહેરવાનાં કપડાં ન મળે, આપણા ઘરમાં, ગલીઓમાં ગંદકી હોય, ચાલોમાં માણસ જેમતેમ ખડકાય ત્યાં શહેરોના શણગાર શા ? એટલે મારું ખરું બાવલું મને મનગમતાં કામો કરવામાં હોય. દશ લાખ રૂપિયા ઉપરનાં કામોમાં ખરચવાથી લોકોની સેવા થાય ને ખર્ચાયેલા પૈસા ઊગી નીકળે. તેથી મને આશા છે કે મજકૂર પૈસા એથી વધારે લોકસેવાનાં કામોમાં વપરાય. એટલા રૂપિયા નવું અનાજ પેદા કરવામાં વપરાય તો કેટલાં ભૂખ્યાંનું પેટ ભરાય ?- હરિજનબંધુ - ૨૧.૦૯.૧૯૪૭, પા.૨૮૫ (નવજીવનનો અક્ષરદેહમાંથી સાભાર)